

Indhold

Forord

v. François Ewald og Alessandro Fontana 1

Forelæsninger 1977-1978

1. Forelæsning, 11. januar 1978	7
2. Forelæsning, 18. januar 1978	35
3. Forelæsning, 25. januar 1978	61
4. Forelæsning, 1. februar 1978	95
5. Forelæsning, 8. februar 1978	125
6. Forelæsning, 15. februar 1978	145
7. Forelæsning, 22. februar 1978	175
8. Forelæsning, 1. marts 1978	205
9. Forelæsning, 8. marts 1978	245
10. Forelæsning, 15. marts 1978	275
11. Forelæsning, 22. marts 1978	309
12. Forelæsning, 29. marts 1978	337
13. Forelæsning, 5. april 1978	361

Resumé af forelæsningerne 393

Om forelæsningernes kontekst

af Michel Senellart 399

Register 435

Forord

Michel Foucault underviste på Collège de France fra januar 1971 frem til sin død i juni 1984 – dog ikke i 1977, hvor han tog et års orlov. Hans lærestol hed “Tankesystemernes historie”.

Den blev efter forslag fra Jules Vuillemin oprettet den 30. november 1969 af professorkollegiet på Collège de France som afløser for lærestolen i “Den filosofiske tænkningens historie”, der var blevet ledig ved Jean Hyppolites død. Samme kollegium valgte Michel Foucault til den nye lærestol.¹ Han var 43 år.

Michel Foucault holdt sin tiltrædelsesforelæsning den 2. december 1970.²

Undervisningen på Collège de France er underlagt særlige regler. Professorerne er forpligtet til at levere 26 timers undervisning om året (hvoraf højst halvdelen kan afholdes som seminarer³). De skal hvert år fremlægge original forskning, hvilket tvinger dem til at forny indholdet af deres undervisning. Der er helt fri adgang til forelæsninger og seminarer, det kræver hverken indskrivning eller eksamensbeviser. Og professorerne tildeler ikke eksamensbeviser efterfølgende.⁴ I Collège de France-terminologien hedder det, at professorerne ikke har studerende, men tilhørere.

Michel Foucaults forelæsninger blev holdt hver onsdag fra begyndelsen af januar til slutningen af marts. Den store tilhørerskare, bestående af studerende, undervisere, forskere og nysgerrige, heraf mange udlændinge, fyldte to auditorier. Michel Foucault beklagede sig ofte over den afstand, der kunne være mellem ham og “publikum”, og hvor få udvekslinger formen gav anledning til.⁵ Han drømte om et seminar, der kunne være et egentligt arbejdskollektiv, og gjorde en række forsøg i den retning. I de sidste år afsatte han lang tid efter hver forelæsning til at svare på spørgsmål fra salen.

I 1975 beskrev en journalist, Gérard Petitjean, fra ugebladet *Le Nouvel Observateur* stemningen på følgende måde: “Når Foucault træder ind på arenaen, hurtigt og adræt som en, der kaster sig i

vandet, vader han hen over kroppe for at nå frem til sin stol, skubber mikrofonerne tilbage for at skaffe plads til sine papirer, tager jakken af, tænder lampen og går øjeblikkeligt i gang. Hans høje, effektive stemme forstærkes af højttalere, der er det eneste moderne islæt i salen, som er svagt oplyst af stuklamper. Der er plads til 300, og de 500 tilhørere sidder klistret sammen og optager hver eneste ledige stump plads ... Der er ingen oratorisk effekt. Det er klart og skræmmende effektivt. Intet er overladt til improvisation. Foucault har tolv timer om året til ved en offentlig forelæsningsrække at forklare, i hvilken retning hans forskning har bevæget sig i løbet af det år, der er gået. Så han gør det så komprimeret som muligt og fylder marginerne som de brevskrivere, der stadig har for meget at sige, når de når til bunden af siden. Kl. 19.15 stopper Foucault. De studerende styrter op til hans bord. Ikke for at tale med ham, men for at slukke for deres båndoptagere. Ingen spørgsmål. Midt i virvaret er Foucault alene.” Og Foucault bemærker: “Man burde kunne diskutere det, jeg har fremlagt. Nogle gange, når forelæsningen har været dårlig, ville det have været nok med bare et enkelt spørgsmål for at få sat tingene på plads. Men spørgsmålet kommer aldrig. I Frankrig umuliggør gruppeeffekten al diskussion. Og eftersom der ikke er nogen udveksling, bliver forelæsningerne teatraliske. Jeg har det samme forhold til de mennesker, der møder op, som en skuespiller eller en akrobat. Og når jeg er færdig med at tale, en følelse af fuldstændig ensomhed.”⁶

Michel Foucault gik til sin undervisning som en forsker: Han præsenterede studier til en kommende bog og opdyrkede nye problemfelter, ofte formuleret som en invitation til andre forskere. Det er derfor, at forelæsningerne på Collège de France og bøgerne ikke overlapper. Forelæsningerne er ikke udkast til bøger, selv om nogle temaer går igen både i bøgerne og forelæsningerne. De har deres egen status. De udgør et særligt diskursivt regime [felt?] blandt Foucaults forskellige “filosofiske aktiviteter”. Det er her, han især udfolder programmet for en genealogi over relationen mellem viden og magt, som han siden begyndelsen af 1970’erne tænkte sit arbejde i forhold til – i modsætning til den arkæologi over diskursive formationer, der hidtil havde domineret hans arbejde.⁷

Forelæsningerne spillede også en aktuel rolle. Den tilhører, der

kom for at følge dem, blev ikke kun grebet af den fortælling, der folgede sig ud uge efter uge, ikke kun forført af den konsekvente fremførelse, men fandt også, at de kastede lys over den aktuelle virkelighed. Michel Foucault forstod kunsten at bruge historien til at lægge et tværsnit igennem nutiden. Hvad enten han talte om Nietzsche eller Aristoteles, det 19. århundredes psykiatriske ekspertise eller det kristne pastorat, var det for tilhørerne altid en kommentar til nutiden og de begivenheder, de selv var en del af. Michel Foucaults særlige styrke i disse forelæsninger bestod i denne subtile blanding af lærd belæsthed, personligt engagement og en beskæftigelse med begivenheden.

*

Op igennem 1970'erne blev kassettebåndoptagerne stadig bedre, og Michel Foucaults bord blev invaderet af dem. Det er på den måde, at forelæsningerne (og visse seminarer) er blevet bevaret.

Bestræbelsen bag denne udgave er at gengive, hvad Michel Foucault sagde.⁸ Vi ville gerne have gengivet det ordret, men overgangen fra tale til skrift nødvendiggør en redaktionel bearbejdning: Som et minimum kræves tegnsætning og opdeling i sætninger. Princippet har hele tiden været at gengive hver forelæsning så nøjagtigt som muligt.

Opsummeringer og gentagelser er, når det er fundet nødvendigt, blevet fjernet; afbrudte sætninger er blevet rekonstrueret, og forkerte konstruktioner er blevet rettet.

Tre prikker [...] betegner, at det er umuligt at høre, hvad der bliver sagt på båndoptagelsen. Når en sætning er uklar, er en gisning eller tilføjelse indsat i firkantet parentes.

En asterisk nederst på siden markerer signifikante variationer mellem Michel Foucaults efterladte noter og det, han faktisk sagde.

Citater er blevet efterprøvet, og referencer til de benyttede tekster indsat. Det kritiske apparat indskrænker sig til at belyse uklarheder, forklare visse hentydninger og klargøre de vigtigste pointer.

For at lette læsningen er hver forelæsning forsynet med en kort opsummering af de mest centrale punkter.

Efter forelæsningsteksterne følger et resumé, offentliggjort i år-

bogen *Annuaire de Collège de France*. Michel Foucault skrev dem som regel i juni måned, et stykke tid efter afslutningen på forelæsningsrækken. De var for ham en anledning til at se tilbage på hensigt og formål og udgør de bedste introduktioner til forelæsningerne.

Hvert bind er forsynet med et efterord, "Om forelæsnernes kontekst", som udgiverne af de enkelte forelæsningsrækker er ansvarlige for. Ved at opridse forelæsnernes biografiske, ideologiske og politiske kontekst, deres plads i det udgivne værk og i forhold til det benyttede tekstkorpus, øges forståelsen, ligesom eventuelle misforståelser, der kunne skyldes manglende kendskab til de omstændigheder, hver forelæsning blev forfattet og afholdt under, undgås.

Sikkerhed, territorium, befolkning, forelæsningsrækken fra 1978, er udgivet af Michel Senellart.

Med udgivelsen af dette bind forelæsninger på Collège de France præsenteres et nyt aspekt af Michel Foucaults "œuvre".

Der er ikke i egentlig forstand tale om uudgivne arbejder, da der jo er tale om en ordret gengivelse af det, Michel Foucault har sagt offentligt, bortset fra det ofte meget omfattende skriftlige materiale han støttede sig til undervejs.

Daniel Defert, der er i besiddelse af Michel Foucaults noter, har givet redaktørerne tilladelse til at konsultere dem. For dette takkes han varmt.

Denne udgave af forelæsningerne på Collège de France udkommer med tilladelse fra Michel Foucaults arvinger, der ønskede at imødekomme den meget stærke efterspørgsel efter dem i Frankrig såvel som i udlandet på en seriøs og ansvarlig måde. Redaktørerne har forsøgt at leve op til den tillid, der er blevet vist dem.

François Ewald og Alessandro Fontana